

APSORPCIJA VLAGE IZ PRIRODNOG GASA POMOĆU TRIETILENGLIKOLA

NATURAL GAS DEHYDRATION WITH TRIETHYLENE GLYCOL

Branislava NIKOLOVSKI¹⁾, Svetlana KUZMINAC¹⁾, Nevena BLAGOJEVIĆ¹⁾, Biljana MILJKOVIĆ²⁾,
Momčilo SPASOJEVIĆ²⁾, Milan SOVILJ¹⁾

1) University of Novi Sad, Faculty of Technology Novi Sad;

2) University of Novi Sad, Faculty of Technical Sciences Novi Sad.

barjakkb@uns.ac.rs

Šta je prirodni gas i za čega se koristi?

Kombinacija alkana
(metana - C_1 ; etana - C_2 ; propana - C_3 ;
butana - C_4
(n-butan; izo-butan);
pentana - C_5)
Većina prirodnih gasova
se sastoji se:
60-80 vol% metana,
5-9 vol% etana,
3-18 vol% propana i
2-4 vol% viših
ugljovodonika

prateće komponente:
inertni gasovi (ugljendioksid CO_2 i azot - N_2),
gorive primese (vodonik i
ugljenmonoksid), sumporvodonik (H_2S),
voda/ vodena para (H_2O),
Sastav prirodnog gasa²
i njegova toplotna moć
zavise od geografskog
porekla, i toga da li
potiče iz gasnih,
kondenzatnih ili naftnih
ležišta.

Trenutno

od osnovnih energetske potreba u svetu, prirodni gas obezbeđuje oko **20%** (21% u 2010.), a prema predviđanjima do 2040 oko **25%** (24% u 2040.). (EIA - Energy Information Administration)
Smatra se da će do 2035. godine **80% električne energije** dobijati iz prirodnog gasa.

Šta je prirodni gas i za čega se koristi?

Upotreba

- sagoreva u gorionicima (peći, bojleri)
- za dobijanje električne energije (električni generatori u energetske sistemima zasnovanim na gasnom procesu, na parno-gasnom procesu (kombinovanom ciklusu), kao i kogeneracijskim energetske sistemima, u koje spadaju i kogeneracijski sistemi sa gorivim ćelijama),
- za dobijanje pare i subkritične vode (petrohemijska, prehrambena industrija, industrija papira, rafinerijame)
- Kao sirovina, prirodni gas se koristi za dobijanje metanola, đubriva i plastičnih materijala, ali i za proizvodnju vodonika i tečnih goriva, kao i u postupcima termičke obrade čelika (cementiranje) [1].

Prirodni gas koji se predaje potrošačima mora ispuniti uslove u pogledu sastava, toplotne vrednosti, pritiska,

Wobbe indeksa, kao pokazatelja toplotnog opterećenja gorionika..., Tabela 1.

Trenutno

od osnovnih energetske potreba u svetu, prirodni gas obezbeđuje oko **20%** (21% u 2010.), a prema predviđanjima do 2040 oko **25%** (24% u 2040.). (EIA - Energy Information Administration)

Smatra se da će do 2035. godine **80% električne energije** dobijati iz **prirodnog gasa**.

Tabela 1. Uslovi koje mora da ispuni prirodni gas namenjen potrošačima [1]

[1] Priprema gasa za operatere 4. i 5. kategorije, Naftna Industrija Srbije, Gazprom Neft.

Svojstvo	Propisana vrednost	
Hemijski sastav	C_1	min 90 mol%
	C_2	max 4 mol%
	C_3, C_4	max 2 mol%
	$N_2 + CO_2$	max 5 mol%
	H_2S	max 5 mg/m ³
Sadržaj sumpora	Sumpor iz merkaptana	max 5,6 mg/m ³
	Ukupni sumpor	max 20 mg/m ³
Tačka rose vode	-5 (na 40 bar)	
Donja toplotna vrednost	33500 ±100 0kJ/Nm ³	

Donja toplotna moć prirodnog gasa je orijentaciono oko 34 MJ/m³, pri čemu nekada može da dostigne i vrednost od 41 MJ/m³

Zašto se vlaga uklanja iz

prirodnog gasa?

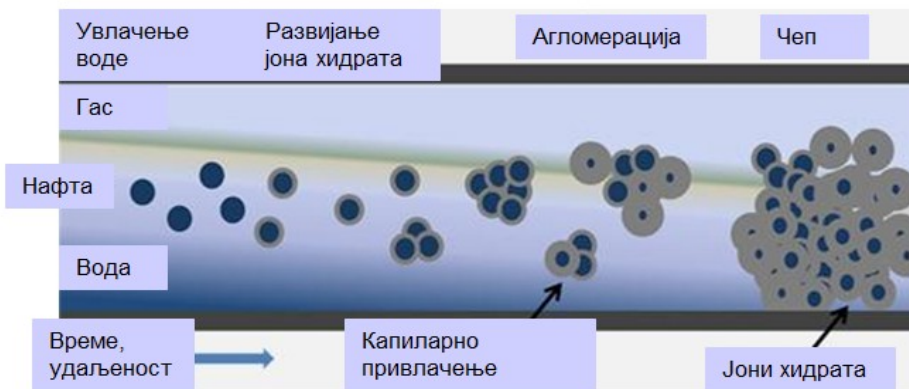
Prilikom transporta gasa u prisustvu vlage na niskim temperaturama i visokim pritiscima mogu se formirati hidrati, kristalne formacije slične ledu. Hidrati se nagomilavaju na unutrašnjim zidovima gasovoda, zaustavljajući transport gasa i izazivajući oštećenja filtera, ventila i kompresora, a u krajnjoj instanci, pucanje cevovoda.

Prisustvo vlage u gasu omogućuje stvaranje korozije u kontaktu sa CO_2 (slatka korozija) i H_2S (kisela korozija), a korozija je direktno odgovorna za skraćenje veka upotrebe [1] <http://www.hkdivedi.com/2016/02/corrosion-in-oil-and-gas-industry-> [2] <http://www.caspiansteel.ir/EN/Article/Details/41>

Slika 1. Kisela islatka korozija [1, 2]

Prilikom transporta gasa u prisustvu vlage na niskim temperaturama i visokim pritiscima mogu se formirati hidrati, kristalne formacije slične ledu. Hidrati se nagomilavaju na unutrašnjim zidovima gasovoda, zaustavljajući transport gasa i izazivajući oštećenja filtera, ventila i kompresora, a u krajnjoj instanci, pucanje cevovoda.

Gasni hidrati- molekuli gasa (C_1 ; C_2 ; C_3 ; ili CO_2) zarobljeni su u šuplinama formiranim od molekula vode (fizičko vezivanje).

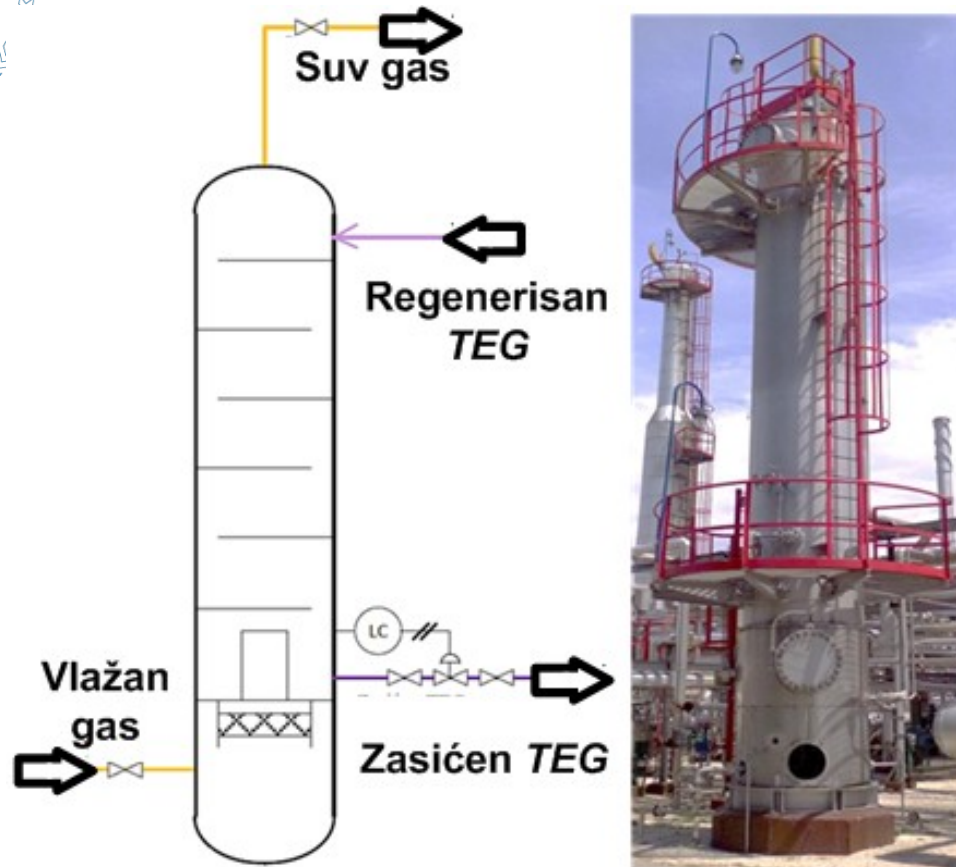
Slika 2. Način formiranja i izgled hidrata u gasovodima [3,

[3] <http://cbe.kaist.ac.kr/ab-1104-23>

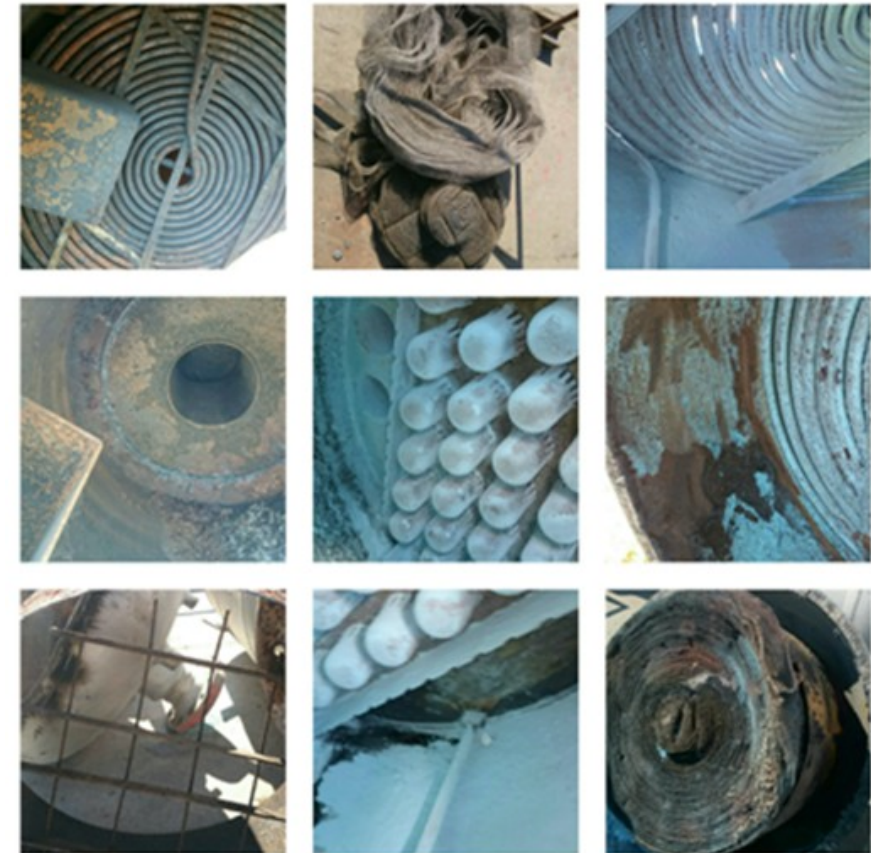
[4] <http://m.bcs-express.ru/novosti-i-analitika/novaia-uglevodorodnaia-revoliutsiia>

Šta je apsorpcija?

Slika 3 Prikaz Apsorpciona kolona sa podovima.

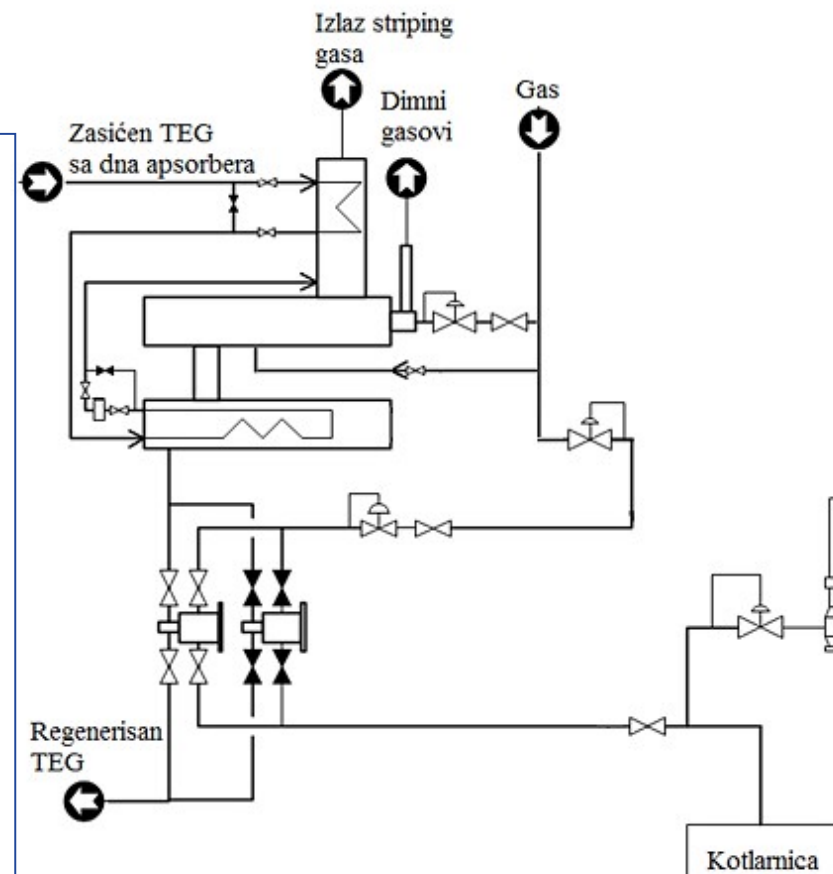

Slika 4. Unutrašnji elementi apsorpcione kolone sa podovima (razmenjivač toplote, demister, rešetka, zvana).

Zašto baš trietilenglikol (TEG)?

- Izuzetna higroskopnost;
- mogućnost lake regeneracije do 99 mas.%, uz male gubitke (zbog relativno visoke temperature ključanja od 285°C);
- veliko sniženje tačke rose;
- stabilnost na radnoj temperaturi u prisustvu sumpora, kiseonika i ugljendioksida;
- ne kristališe iz koncentrovanih rastvora (tačka topljenja -7°C)

Slika 5. Kolona za regeneraciju TEG-a

Slika 6. Šematski presek regeneratora TEG-a

[5].

[5] <http://www.hydrocarbons-technology.com/contractors/processing/rosetti-marino/>

[6].

[6] Glycol-type gas dehydration and hydrate inhibition systems, Design and engineering practice used by companies of the royal dutch/shell group

Proces pripreme gasa niskog i srednjeg pritiska na gasnom delu jedne sabirne gasno-naftne stanice, sa akcentom na apsorpcionu kolonu za dehidrataciju prirodnog gasa.

Na kompresorskoj stanici vrši se separacija i komprimovanje gasa, koji se nakon sušenja u apsorpcionoj koloni otprema u magistralni cevovod, prema rafineriji gasa.

Na kompresorsku stanicu dopremaju se gas niskog pritiska (kaptažni gas), **GNP** i gas srednjeg pritiska (prirodni gas iz bušotine), **GSP**.

SIMULACIJA - programski paket Aspen Hysys. Za opisivanje ravnoteže para/tečno u sistemu korišćena je Peng-Robinson jednačina stanja.

Ulazni podaci:

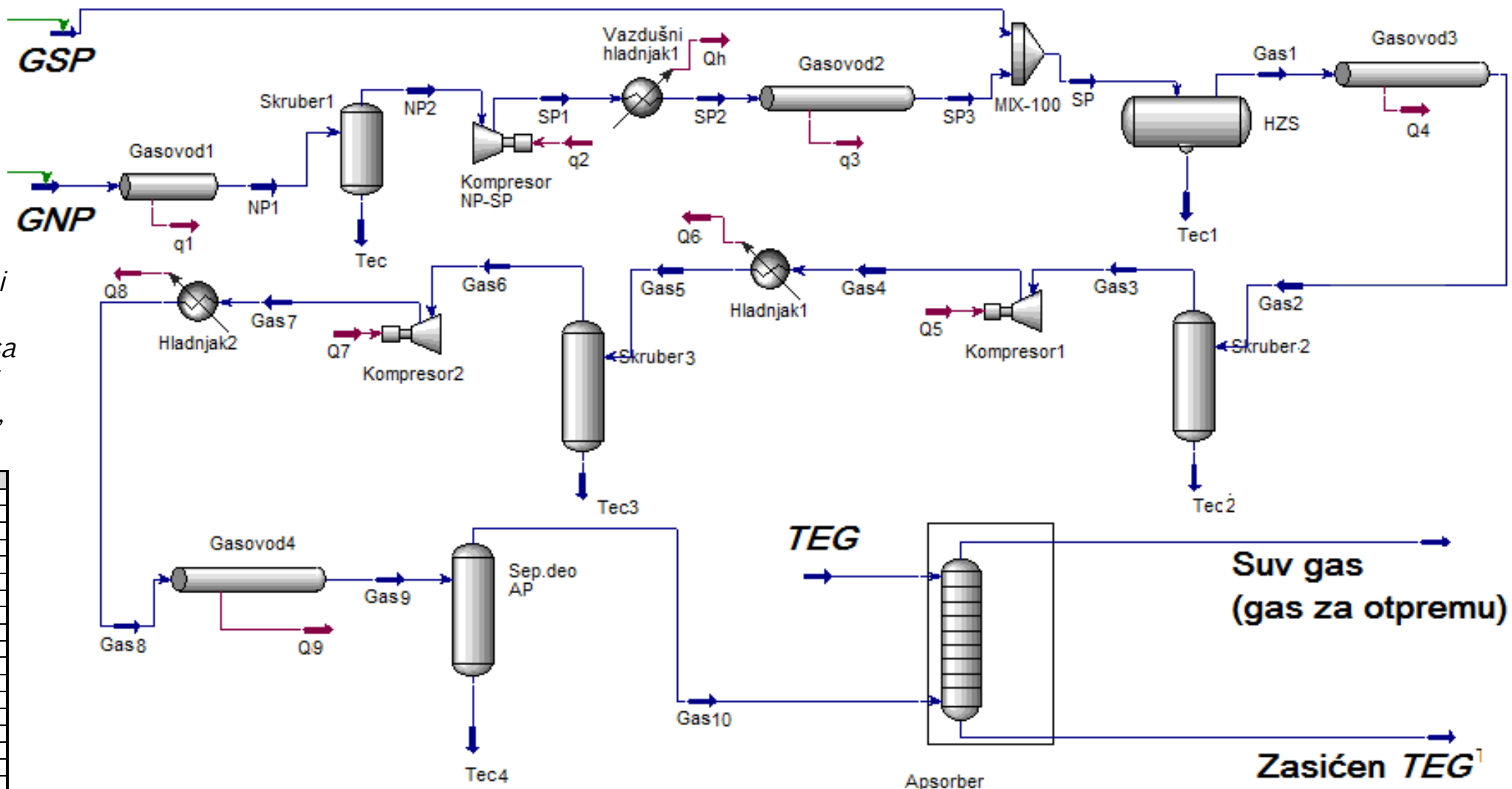
- komponentni sastav i ulazni protok struja *GNP* i *GSP* (Tabela 2).
- sistemski pritisak,
- temperatura u apsorpcionoj koloni,
- proizvodni kapacitet po danu,
- specifičan recirkulacioni protok *TEG* [*kg TEG/kg* uklonjene vode], pri čemu je standardna praksa da se za ovu vrednost uzima 35 *kg TEG/ kg* uklonjene vode.
- Prema projektnim specifikacijama gas zasićen vodom ulazi blizu dna kolone za sušenje na temperaturi oko 40°C i manometarskom pritisku 34.8 bar (max.).
- Regenerisani *TEG*, ima 0,05 mol % (40°C i 35 barg).

Table 2. Vrednosti osnovnih parametara i komponentni sastav materijalnih struja gasa niskog pritiska, GNP, i gasa srednjeg pritiska, GSP.

ULAZNI PODACI	GNP	GSP
Temperatura [°C]	30	30
Pritisak (manometarski) [bar]	2	7
Zapreminski protok [$m^3/dan_{(gas)}$]	8995,7	43425,7
Maseni protok [kg/h]	317,6	1299,7
Zapreminski protok H_2O [$m^3/dan_{(gas)}$]	3995,7	13425,7
Maseni protok H_2O [kg/h]	126,9	426,2
Sastav		
C_1	43,89	66,94
C_2	2,34	1,44
C_3	3,03	0,02
$i-C_4$	0,48	0,01
$n-C_4$	1,25	0,00
$i-C_5$	0,42	0,00
$n-C_5$	0,36	0,00
CO_2	0,73	0,25
$n-C_6$	0,34	0,00
N_2	2,74	0,42
H_2O	44,42	30,92

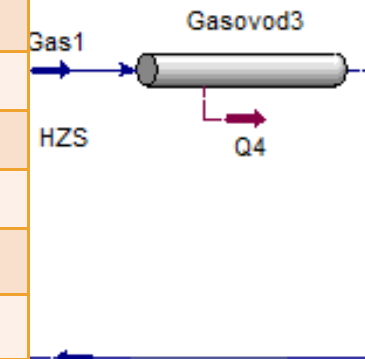
Slika 7. Prikaz šeme procesnih tokova u Aspen HYSYS. Proces pripreme gasa niskog (GNP) i srednjeg pritiska (GSP) na gasnom delu sabirne gasno-naftne stanice, koji podrazumeva separaciju i komprimovanje gasa, a zatim i njegovo sušenje u apsorpcionoj koloni TEG-om.

Table 2. Vrednosti osnovnih parametara i komponentni sastav materijalnih struja gasa niskog pritiska, GNP, i gasa srednjeg pritiska, GSP.

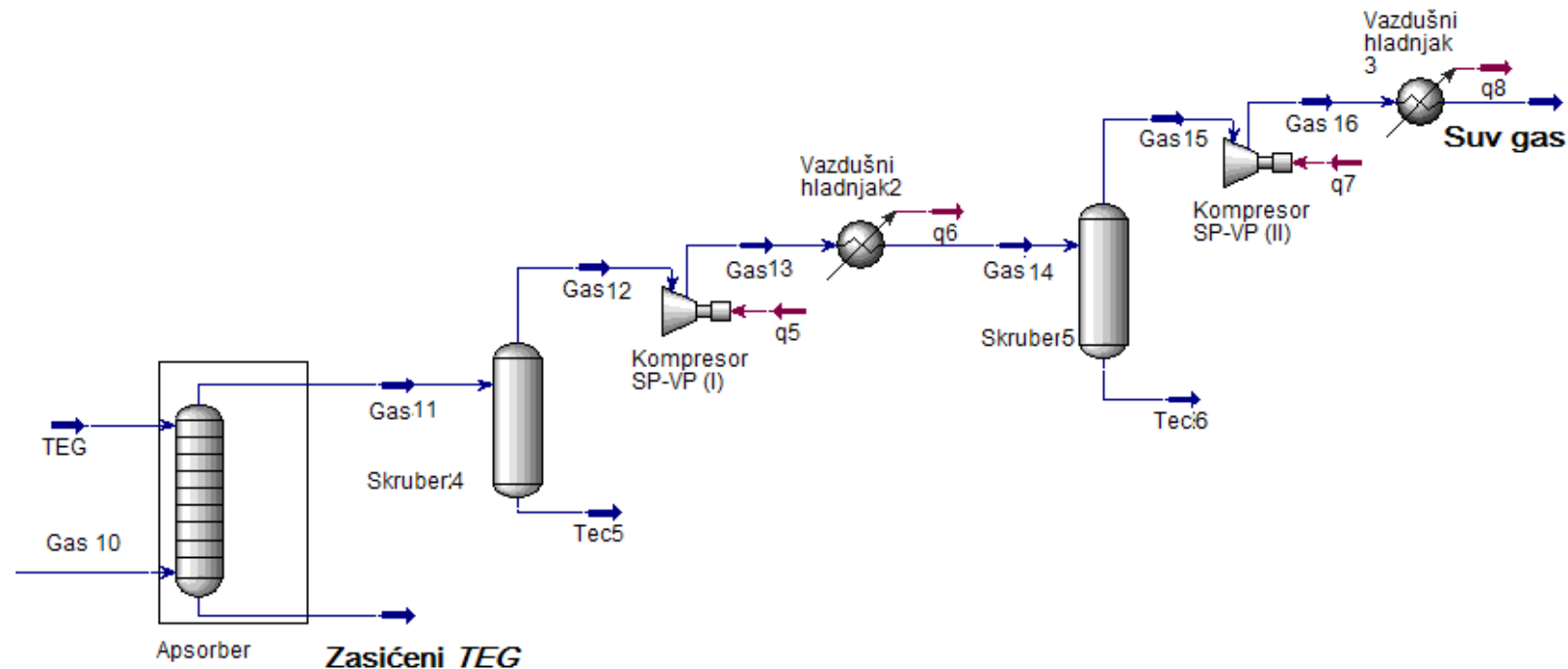
ULAZNI PODACI	GNP	GSP
Temperatura [°C]	30	30
Pritisak (manometarski) [bar]	2	7
Zapreminski protok [$m^3/dan_{(gas)}$]	8995,7	43425,7
Maseni protok [kg/h]	317,6	1299,7
Zapreminski protok H ₂ O [$m^3/dan_{(gas)}$]	3995,7	13425,7
Maseni protok H ₂ O [kg/h]	126,9	426,2
Sastav		
C ₁	43,89	66,94
C ₂	2,34	1,44
C ₃	3,03	0,02
i-C ₄	0,48	0,01
n-C ₄	1,25	0,00
i-C ₅	0,42	0,00
n-C ₅	0,36	0,00
CO ₂	0,73	0,25
n-C ₆	0,34	0,00
N ₂	2,74	0,42
H ₂ O	44,42	30,92

ULAZNI PODACI	GNP	GSP
Temperatura [°C]	30	30
Pritisak (manometarski) [bar]	2	7
Zapreminski protok [$m^3/dan_{(gas)}$]	8995,7	43425,7
Maseni protok [kg/h]	317,6	1299,7
Zapreminski protok H ₂ O [$m^3/dan_{(gas)}$]	3995,7	13425,7
Maseni protok H ₂ O [kg/h]	126,9	426,2
Sastav		
C ₁	43,89	66,94
C ₂	2,34	1,44
C ₃	3,03	0,02
i-C ₄	0,48	0,01
n-C ₄	1,25	0,00
i-C ₅	0,42	0,00
n-C ₅	0,36	0,00
CO ₂	0,73	0,25
n-C ₆	0,34	0,00
N ₂	2,74	0,42
H ₂ O	44,42	30,92

uv gas
(gas za otpremu)

Zasićen TEG¹

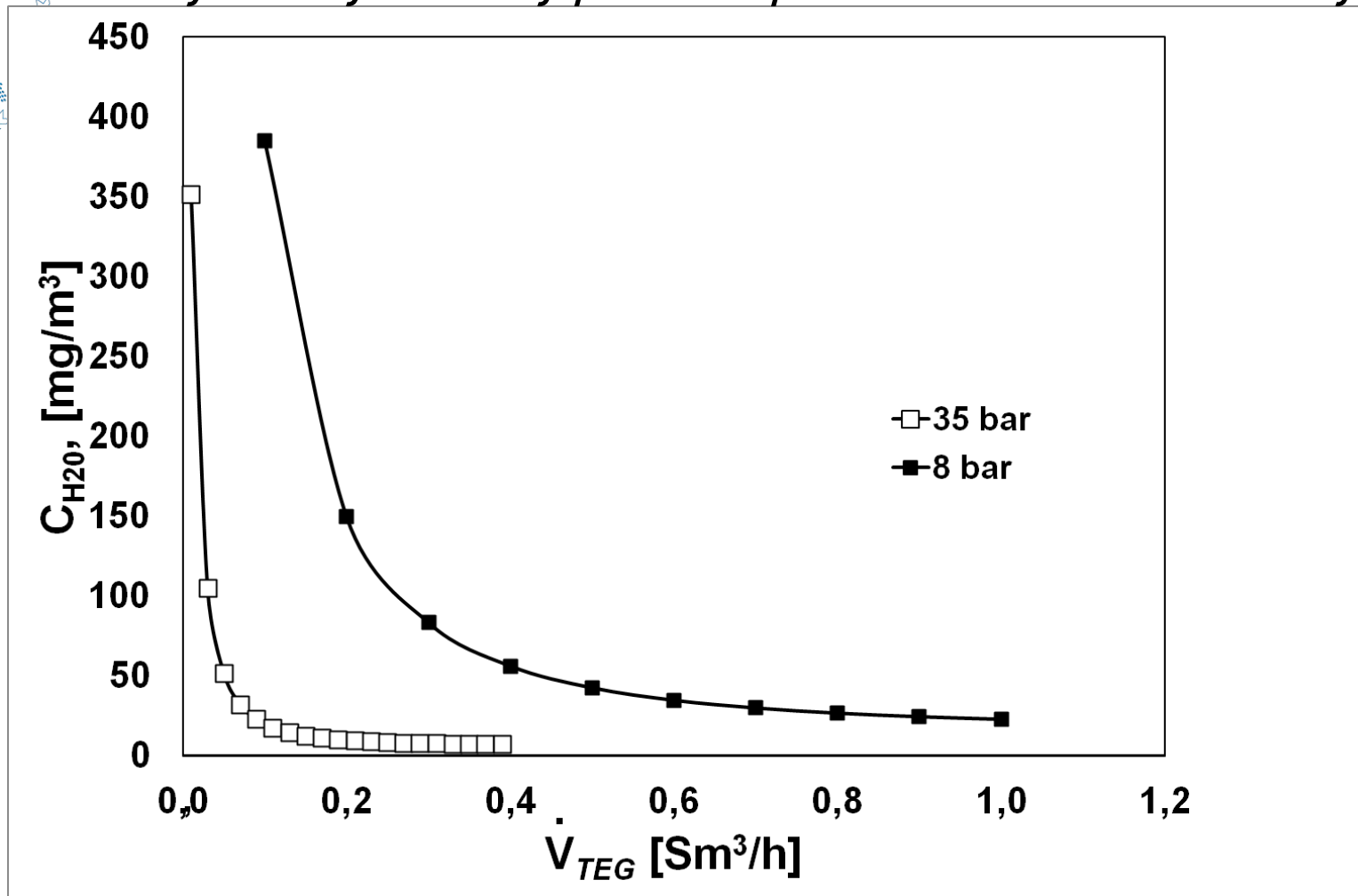

Prirodni gas koji se otprema u magistralni cevovod treba da zadovolji zahteve u pogledu sadržaja vode i CO_2 , koji treba da budu manji, redom, od 100 ppmw i 3 mol %, a vrednosti temperature i manometarskog pritiska gasa ne smeju da prelaze, redom, 50°C i 33 bar

Slika 8. Prikaz dela šeme procesnih tokova Aspen HYSYS, kada se operacija apsorpcije izvodi na srednjim pritiscima.

Modifikovana šema procesnih tokova - iza apsorpcione kolone dodata je opreme za komprimovanje dehidratisanog prirodnog gasa sa srednjih na visoke pritiske, kako bi gas zadovoljio uslove potrebne za transport magistralnim cevovodom.

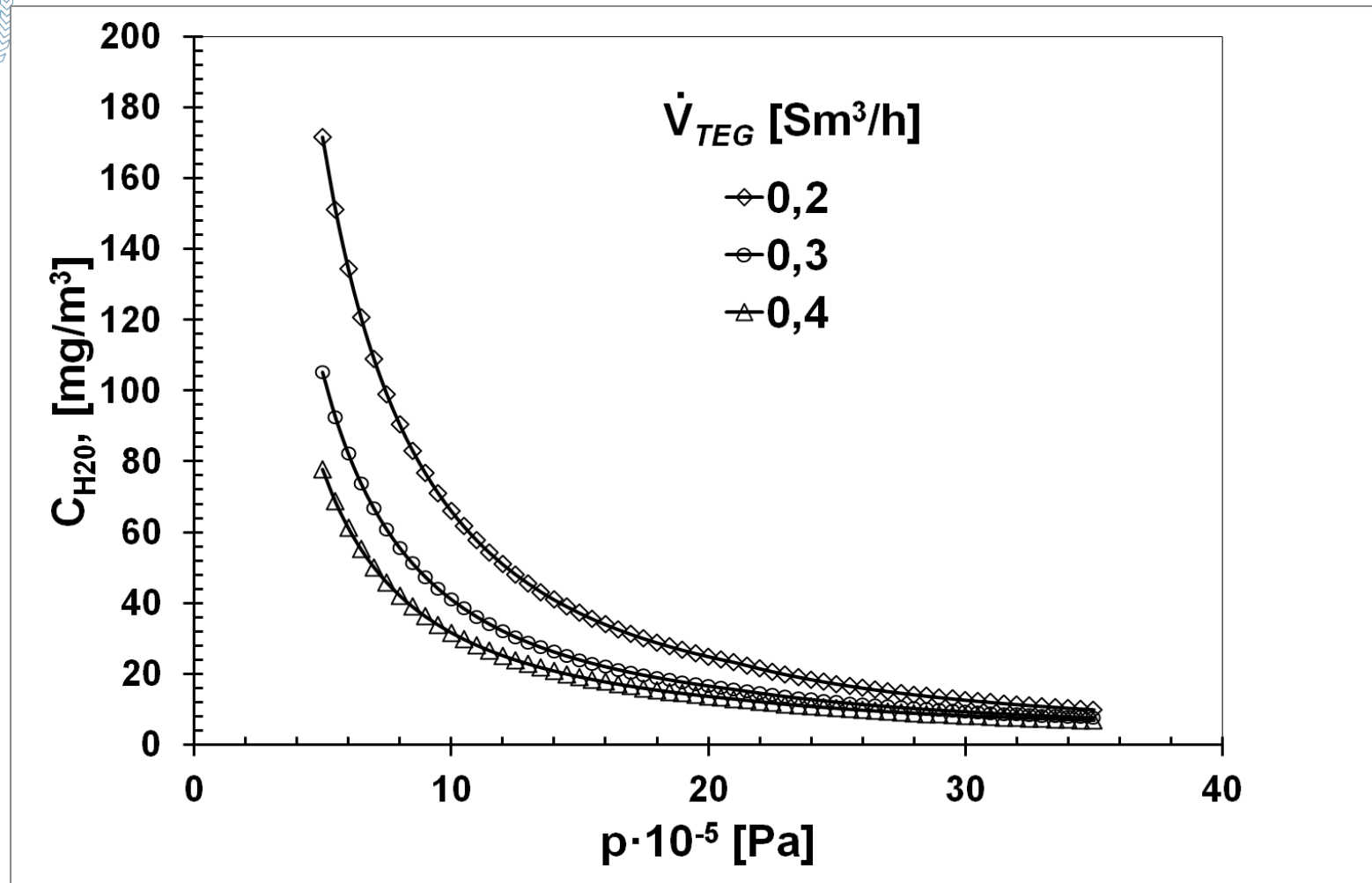
Studija slučaja - uticaj promene protoka TEG-a na dehidraciju gasa.

Za apsorpciju na srednjim pritiscima (8 bar), drastičan pad vlage u gasu javlja se pri protoku TEG-a od 0,1 do 0,4 m^3/h ;
 -Daljim povećavanjem protoka TEG-a sadržaj vlage i dalje smanjuje, ali neznatno spram povećanja utroška TEG-a;

Slika 9. Sadržaj vlage u izlaznoj struji gasa sa promenom protoka TEG-a na srednjim pritiscima (8 bar) i na visokim pritiscima (35 bar).

Studija slučaja-uticaj promene pritiska na dehidraciju gasa.

Vrednostima protoka TEG-a, 0,2, 0,3 i 0,4 m^3/h , odgovaraju, redom, maseni protoci od 215, 327 i 440 kg/h

Slika 10. Sadržaj vlage u izlaznoj struji gasa sa promenom pritiska (na apscisi je prikazana vrednost manometarskog pritiska). Krive na slici dobijene su za različite protoke TEG-a.

ZAKLJUČCI

- Proces dehidratacije prirodnog gasa u okviru pripreme gasa niskog i srednjeg pritiska na gasnom delu jedne sabirne gasno-naftne stanice uspešno je simuliran u programskom paketu Aspen Hysys;
- Ispitan je uticaj porasta protoka *TEG*-a na smanjanje sadržaja vlage u osušenom gasu na izlazu iz apsorbera, na srednjim (8 bar) i visokom pritisku (35 bar);
- Na višim pritiscima potrebne mnogo manje količine apsorbensa;
- Na pritisku apsorpcije od 35 bar, vlaga u gasu spušta na vrednost ispod 100 ppmw pri protoku *TEG*-a od 0,04 m³/h; a na pritisku 8 bar pri protocima *TEG*-a većim od 0,2 m³/h;
- Sa povećanjem pritiska gasa sadržaj vlage u izlaznom gasu se smanjuje;
- Uticaj promene pritiska je značajniji pri manjim protocima *TEG*-a;
- Drastičan pad vlage u gasu uočava se pri manometarskom pritisku gasa do $14 \cdot 10^5$ Pa, pri svim protocima *TEG*-a;
- Daljim povećavanjem pritiska sadržaj vlage se i dalje smanjuje, ali neznatno naspram opterećenja kompresora koje on treba da podnese.

HVALA NA PAŽNJI!

NIKOLOVSKI dr Branislava, vanredni profesor
Katedra za Hemijsko inženjerstvo
Tehnološki fakultet Novi Sad,
Bulevar Cara Lazara 1,
21000 Novi Sad
+381214853674
barjakb@uns.ac.rs